

УДК 342.95; 343.148

*С. М. Науменко**здобувач**Університету сучасних знань*

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ЕКСПЕРТНИХ УСТАНОВ З ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ

Постановка проблеми. Ефективна взаємодія експертних установ з правоохоронними органами вимагає належної її організації через визначення суб'єктів такої взаємодії, їх повноважень, предмета взаємодії, форм та методів їх спільної діяльності, інформаційного, фінансового та матеріально-технічного забезпечення такої роботи. Саме від їх належного визначення та застосування залежить досягнення запланованих результатів та мети взаємодії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню питань правового статусу та діяльності експертів приділяти увагу такі вчені, як Т.В. Авер'янова, А.Р. Белкін, Р.С. Белкін, Н.І. Клименко, О.М. Ключев, В.К. Лисиченко, Н.П. Майліс, О.М. Музичук, Ю.К. Орлов, О.Р. Росинська, В.М. Салтєвський, М.Я. Сегай, В.Ю. Шепітько, М.Г. Щербаковський та інші. Організаційні засади взаємодії вивчали А.А. Русецький та В.О. Бурбика. Однак на сьогоднішній день актуальними та такими, що потребують додаткового дослідження, є питання організаційних засад взаємодії експертних установ з правоохоронними органами.

Метою даної статті є дослідження сутності та видів організаційних засад взаємодії експертних установ з правоохоронними органами. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання: на основі аналізу наукових поглядів дослідити зміст понять «організація» та «організаційні засади»; проаналізувати наукові точки зору на види організаційних засад управлінської діяльності; визначити основні організаційні засади взаємодії експертних установ з правоохоронними органами та надати їх характеристику; з'ясувати напрямки вдосконалення досліджуваних організаційних засад.

Результати дослідження. Визначаючи організаційні засади взаємодії експертних установ з правоохоронними органами, необхідно перш за все з'ясувати сутність поняття «організація». У тлумачних словниках української та російської даний термін трактується як:

– об'єднання людей, суспільних груп, держав на базі спільності інтересів, мети програми дій і т. ін.;

– характер устрою, структури, внутрішньої будови чого-небудь або кого-небудь (зокрема, фізична та (або) чи психічна будова (структура) людини);

– компанія, установа, їх підрозділи, які виконують самостійні функції та мають власну адміністратію;

– комплекс заходів, метою яких є координація діяльності окремих елементів системи [1, с. 853; 2, с. 404; 3, с. 723–724]. Організація є комплексною характеристикою, що визначає об'єднання і структурну побудову за певною ознакою чи ціллю.

Т.В. Терещенко навела найбільш поширені визначення дефініції «організація»: 1) чітко спланована, продумана будова, внутрішня дисципліна; 2) внутрішня впорядкованість, узгодженість, взаємодія відносно диференційованих і автономних частин цілого, що обумовлено його внутрішньою будовою; 3) соціальне утворення (група людей), що функціонує на відносно постійних засадах і свідомо координує свою діяльність для досягнення спільної мети; 4) сукупність процесів, дій, спрямованих на створення чи вдосконалення взаємозв'язку між окремими частинами цілого або об'єднання людей, зайнятих реалізацією певної програми для досягнення конкретної мети, які діють на основі певних процедур і правил; 5) структура, кістяк, у рамках якого здійснюються певні заходи; 6) система, яка складається із сукупності упорядкованих, взаємопов'язаних, взаємодіючих частин цілого; 7) група осіб, які об'єднані організаційними принципами, інтересами, процедурами, особистими цінностями, а також повноваженнями та відповідальністю; 8) колектив з відносно ідентифікованими межами, нормативним порядком (уставом), ранжуванням влади (ієрархією), системами комунікацій та координації членства (процедури); цей колектив існує на відносно постійній основі і займається діяльністю, яка, як правило, пов'язана з набором цілей: діяльність дає результати для членів організації та суспільства; 9) формальне явище, яке створене шляхом виділення з певного цілого його елементів з метою покладання на них адекватних їм функцій цілого; 10) стійка (в часі і просторі) взаємодія елементів, яка надає частці визначені контури та зміцнює її силу з допомогою спеціалізації і кооперації можливостей цих елементів» [4]. Тобто організацію можна розглядати як певне впорядковане та узгоджене утворення, а також як певний процес спрямований на впорядкування правовідносин чи налагодження зв'язків між частинами механізму чи суспільства.

Л. Коваль виокремив три основних значення, в яких вживаються термін «організація». По-перше, словом «організація» можуть називатися державні, громадські, самоврядні органи, утворені для виконання будь-яких функцій державного або громадського характеру. По-друге, термін «організація» може означати певну діяльність, що включає розподіл функцій, повноважень, обов'язків, налагодження сталих зв'язків, координацію, тощо. Нарешті, організація – це явище, фактор, а відповідно, поняття і категорія, протилежні дезорганізації, невпорядкованості, невідзначеності, хаосу [5, с. 19].

Термін «організація» як правова категорія може вживатися в наступних значеннях:

– процес завдяки якому створюються певні системи та забезпечується взаємозв'язок їх елементів;

– певні державні, самоврядні, приватні чи громадські утворення, що мають на меті реалізацію певних завдань, визначених державою чи самою організацією;

– постійне або тимчасове об'єднання певних суб'єктів для реалізації спільних цілей та завдань;

– впорядкованість структури чи внутрішньої побудови

Організація як процес реалізується за певними правилами та у встановленому порядку, що в своїй сукупності утворюють засади організації. Тобто засадами організації є певні правила та переконання суб'єктів, на основі яких будуються певні системи чи утворення, забезпечується їх злагоджена робота та досягнення поставлених цілей.

Організаційні засади взаємодії експертних установ з правоохоронними органами складаються із сукупності правил, на основі яких забезпечується їх спільна та злагоджена робота з реалізації поставлених перед ними завдань. До організаційних аспектів управлінської діяльності різні дослідники відносять наступне: визначення мети та завдань; розробку системи заходів для реалізації мети та розподіл завдань на окремі види робіт; проведення нарад, обговорень; розробку проектів планів, прогнозів, програм, методичних рекомендацій; прийняття рішень, доведення управлінського рішення до відома виконавців та роз'яснення його змісту; розстановку і навчання кадрів; фінансування, виділення необхідних матеріалів та устаткування; контроль; заохочення і стягнення [6, с. 185; 7, с. 278; 8, с. 53].

В.О. Бурбика, досліджуючи організаційні засади взаємодії правоохоронних органів з органами місцевого самоврядування, визначив, що основними з них є наступні:

1) визначення об'єкта взаємодії;

2) постановлення цілей взаємодії та окреслення її завдань;

3) визначення основних напрямків та форм взаємодії;

4) визначення організаційної структури механізму взаємодії;

5) визначення джерел фінансового та матеріально-технічного забезпечення досліджуваної взаємодії, а також розподіл відповідних ресурсів між її учасниками;

6) здійснення інформаційно-методичного забезпечення взаємодії;

7) планування;

8) проведення кадрової роботи, яке передбачає визначення безпосередніх виконавців здійснення тих чи інших заходів у межах досліджуваної взаємодії, роз'яснення їм їх завдань та функцій, а також кола та меж їх повноважень; забезпечення виконавців необхідними ресурсами;

9) контроль;

10) оцінювання, завдяки якому з'ясується рівень ефективності та результативності взаємодії правоохоронних органів із органами місцевого самоврядування [9, с. 134-140]. Даний перелік є занадто деталізованим та включає ряд елементів, які є ситемоутворюючими, а не визначають правила чи засади взаємодії.

До організаційних засад взаємодії та координації діяльності правоохоронних органів на регіональному рівні відносять: прийняття, розробка, реалізація управлінських рішень та контроль за їх виконанням; фінансове забезпечення; матеріально-технічне забезпечення; кадрове забезпечення; інформаційне та методичне забезпечення; ведення діловодства. Розглянемо кожен із окреслених засад більш детально [10, с. 264].

Узагальнюючи вищевказані точки зору та враховуючи специфіку організації взаємодії експертних установ та правоохоронних органів, до організаційних засад такої взаємодії варто віднести:

1) визначення цілей та завдань взаємодії, форм та методів спільної діяльності. Даний елемент є основоположним моментом в організації такої взаємодії, оскільки саме правильне та чітке їх визначення сприятиме ефективній та результативній діяльності. Можливі цілі, завдання, форми та методи взаємодії даних суб'єктів були досліджені нами в попередніх підрозділах;

2) нормотворче забезпечення взаємодії. Воно вимагає формування належної нормативної бази, яка буде закріплювати підстави взаємодії, її цілі та завдання, повноваження суб'єктів, порядок реалізації спільних заходів та дій, відповідальність та інші аспекти взаємодії. На сьогоднішній день така взаємодія відбувається на підставі Закону України «Про судову експертизу», підзаконних нормативно-правових актів міністерств та центральних органів виконавчої влади. Крім того, в окремих випадках можуть видаватися «разові» правові акти, що регулюють зміст та порядок вза-

ємодії експертних установ з правоохоронними органами при проведенні окремих заходів чи участі в окремій справі;

3) прийняття управлінських рішень, їх виконання та контроль за належним виконанням, що полягає у спільному прийнятті рішень щодо змісту, завдань та порядку взаємодії, доведенні їх до відома виконавців, забезпеченні їх виконання, контролі за належним станом взаємодії. У процесі взаємодії експертних установ з правоохоронними органами управлінські рішення можуть стосуватися розподілу завдань та повноважень між її учасниками, визначення алгоритму спільних дій, ролі кожного з учасників, результатів, які вони повинні досягти, заходів, форм та методів їх спільної діяльності. Виконання управлінського рішення передбачає два основні етапи, що відповідає наявності двох учасників розробки, прийняття та реалізації рішення – суб'єкту й об'єкту управління: організацію і реалізацію виконання [11]. Виконання управлінського рішення під час взаємодії експертних установ з правоохоронними органами може супроводжуватися оцінкою результативності їх спільної роботи чи окремих дій одного із суб'єктів. Контроль за виконанням рішень включає: дотримання строків виконання рішення, якість виконання, виконання відповідними особами та способами та інше. За допомогою контролю здійснюється постійне спостереження за процесом функціонування об'єктів управління, можливо корегувати дії суб'єкту управління [11];

4) планування та оцінка результативності взаємодії. Планування як організаційна засада взаємодії експертних установ з правоохоронними органами полягає в діяльності компетентних суб'єктів з передбачення майбутніх результатів діяльності та вироблення основних шляхів та заходів для їх досягнення. Планування досить часто пов'язують із прогнозуванням та моделюванням, які є його підфункціями та мають вужчий зміст. Зміст планування впливає із завдань, що стоять перед суб'єктами, яких він стосується, а також із можливих шляхів їх виконання. Оцінка результативності виконання певного плану проявляється в перевірці відповідності реального стану справ очікуваним результатам, виявленні недоліків у роботі та виробленні шляхів їх усунення;

5) інформаційно-аналітичне забезпечення. Інформаційно-аналітичне забезпечення – комплекс заходів із збору, опрацювання та використання інформації, необхідної для виконання органами державної влади покладених на них функцій та завдань [12]. Дане визначення є не зовсім повним, оскільки в ньому не взято до уваги належну систематизацію та збереження вказаної інформації. С. О. Телешун визначає інформаційно-аналітичну діяльність як особливий напрям інформаційної діяльності, пов'язаний з виявленням, опрацю-

ванням, збереженням та поширенням інформації переважно у сфері управлінської, політичної та економічної діяльності [13, с. 38]. Враховуючи вищевказані визначення інформаційно-аналітичне забезпечення взаємодії експертних установ з правоохоронними органами можна визначити як сукупність дій та заходів з накопичення, систематизації, зберігання та поширення інформації, що реалізуються через використання спеціальних прийомів та засобів із застосуванням спеціальних технічних заходів та інформаційних технологій, та сприяють швидкому та ефективному виконанню завдань, покладених на даних суб'єктів. Однією з основних форм інформаційно-аналітичного забезпечення досліджуваної взаємодії є ведення обліків інформації та надання її за запитами уповноважених суб'єктів;

6) фінансове та матеріально-технічне забезпечення. Фінансове забезпечення взаємодії суб'єктів полягає у тому, щоб надати їм всі необхідні фінансові ресурси, яку будуть спрямовані на: виплату заробітної плати їх працівникам; видатки, на утримання будівель, рухомого майна, обладнання, тощо; видатки на навчання і перепідготовку персоналу; видатки на науково-дослідну роботу; тощо [10, с. 67–69]. Воно здійснюється кожним із суб'єктів взаємодії з урахуванням поставлених перед ним завдань та необхідних витрат на їх виконання. Під матеріально-технічним забезпеченням Г.С. Корнієнко пропонує розуміти сукупність суспільних відносин, урегульованих нормативними актами або договорами по забезпеченню матеріально-технічними ресурсами, необхідними для своєчасного та безперебійного проведення циклу робіт з виробництва, переробки й реалізації продукції, а також для виконання економічних, соціальних та інших завдань з метою задоволення певних потреб [14, с. 56];

7) кадрове забезпечення. Кадрове забезпечення представляє собою специфічну, повторювану діяльність, яка здійснюється у процесі управління правоохоронними органами, змістом якої є забезпечення органів і підрозділів необхідним, що відповідає певним вимогам, контингентом людей, а також відповідною інформацією про нього, впровадження науково-обґрунтованих методів, відбору, розстановки, навчання, виховання, стимулювання кадрів, правового регулювання проходження служби та надання правового захисту особовому складу правоохоронних органів України» [15, с.92]. У процесі взаємодії експертних установ з правоохоронними органами кадрове забезпечення також включає визначення конкретних працівників, які будуть брати участь в даній взаємодії, визначення їх завдань та повноважень у цій сфері.

8) діловодство. Організаційний аспект діловодства виявляється у налагодженні різноманітних

і досить складних відносин організаційного характеру, що виникають між органами державної влади, підприємствами, організаціями щодо створення документів, їх руху, обробки [16]. Діловодство при взаємодії експертних установ з правоохоронними органами реалізується ними як окремо, так і спільно з метою забезпечення виконання спільних завдань. Воно повинно реалізовуватися відповідно до правил діловодства, затверджених у відповідних органах державної влади. Варто зазначити, що на сьогоднішній день система діловодства знаходиться на етапі реформування з наданням пріоритету у використанні електронного діловодства та уніфікації документації.

Висновки. Узагальнюючи вищевикладене варто зазначити, що організаційні засади взаємодії експертних установ з правоохоронними органами є сукупністю правил, на основі яких забезпечується реалізація поставлених перед ними завдань та досягнення необхідних результатів. На сьогоднішній день ряд елементів таких організаційних засад потребують вдосконалення, а саме:

- потребує вдосконалення система інформаційного забезпечення такої взаємодії, а саме процес обміну інформацією між її суб'єктами та її зберігання;

- вимагає покращення фінансове та матеріально-технічне забезпечення з урахуванням сучасних потреб;

- необхідно здійснити уніфікацію діловодства та забезпечити запровадження елементів електронного діловодства в діяльність вказаних суб'єктів;

- недостатньо уваги приділяється проведенню спільних начальних та навчально-методичних заходів із вироблення засад взаємодії та вдосконалення діяльності кожного із досліджуваних суб'єктів.

Вирішення вказаних проблем дозволить покращити взаємодію експертних установ з правоохоронними органами та сприятиме більш ефективній їх роботі.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел.]. К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
2. Бирик С. П. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання / С. П. Бирик, Г. М. Сютя; за ред. С. Я. Ермоленко; худож.-оформлювач Б. П. Бублик. Х. : Фоліо, 2006. 623 с.
3. Большой толковый словарь русского языка / сост. и гл. ред. С. А. Кузнецов. СПб. : Норинт, 2000. 1536 с.
4. Терещенко Т. В. Теорія організації: навчальний посібник. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2015. 336 с.

5. Коваль Л. Адміністративне право України: курс лекцій (Загальна частина). Київ: Основи, 1994. 154 с.

6. Гвишиани Д. М. Организация и управление / Д. М. Гвишиани. М. : Наука, 1972. 270 с.

7. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у 2 т. / ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). К. : Юрид. думка, 2004. Т. 1. Загальна частина. 584 с.

8. Бахрах Д. Н. Административное право России : учебник / Д. Н. Бахрах, С. Д. Хазанов, А. В. Демин. М. : Норма Инфра-М, 2002. 623 с.

9. Бурбика В.О. Адміністративно-правові засади взаємодії органів місцевого самоврядування з правоохоронними органами: дис.. канд. юрид. наук 12.00.07. Суми, 2017. 245 с.

10. Русецький А. А. Управлінські рішення, як важлива організаційна засада взаємодії та координації діяльності правоохоронних органів на регіональному рівні. Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини в Україні : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, Україна, 10–11 лютого 2017 р.). Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2017. С. 67–69.

11. Рябченко О. П. Держава і економіка: адміністративно-правові аспекти взаємовідносин: монографія / за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків: Вид-во Ун-ту внутр. справ, 1999. 304 с.

12. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.

13. Телешун С. О. Політична аналітика в системі публічного управління: навч. посібник / Національна академія держ. управління при Президенті України. Кафедра політичної аналітики та прогнозування. К. : НАДУ, 2008. 284с.

14. Корнієнко Г. С. Правове регулювання матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників в умовах реформування АПК: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. Київ, 2003. 190 с.

15. Матюхіна Н. П. Управління персоналом: теоретичні та практичні аспекти органів внутрішніх справ України: монографія. Харків, 1999. 285 с.

16. Діловодство і документація: навчально-методичний посібник / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України»; уклад. П. О. Добродумов. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2014. 209 с.

Анотація

Науменко С. М. Організаційні засади взаємодії експертних установ з правоохоронними органами. – Стаття.

У статті досліджено сутність та види організаційних засад взаємодії експертних установ з правоохоронними органами. На основі аналізу наукових поглядів досліджено зміст понять «організація» та «організаційні засади». Проаналізовано наукові точки зору на види організаційних засад управлінської діяльності. Визначено основні організаційні засади взаємодії експертних установ з правоохоронними органами та надано їх характеристику. З'ясовано напрямки вдосконалення досліджуваних організаційних засад.

Ключові слова: організація, організаційні засади, взаємодія, експертні установи, правоохоронні органи.

Аннотация

Науменко С. М. Организационные основы взаимодействия экспертных учреждений с правоохранительными органами. – Статья.

В статье исследованы сущность и виды организационных основ взаимодействия экспертных учреждений с правоохранительными органами. На основе анализа научных взглядов исследовано содержание понятий «организация» и «организационные основы». Проанализированы научные точки зрения на виды организационных основ управленческой деятельности. Определены основные организационные основы взаимодействия экспертных учреждений с правоохранительными органами и представлено их характеристику. Выявлено направления совершенствования исследуемых организационных основ.

Ключевые слова: организация, организационные основы, взаимодействие, экспертные учреждения, правоохранительные органы.

Summary

Naumenko S. M. Organizational fundamentals of interaction between expert institutions and law enforcement agencies. – Article.

The article explores the essence and types of organizational principles of interaction between expert institutions and law enforcement bodies. On the basis of the analysis of scientific views, the content of the concepts of "organization" and "organizational principles" was researched. The scientific points of view on types of organizational fundamentals of management activity were analyzed. The basic organizational fundamentals of interaction of expert institutions with law enforcement bodies were determined and their characteristics were given. The directions of improvement of the investigated organizational principles were revealed.

Key words: organization, organizational fundamentals, interaction, expert institutions, law enforcement bodies.